

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-8u
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

»Dok se ne provede obaveza o zaštiti manjina za sve države podjednako i dok se te obaveze ne budu izvršavale, u Evropi će manjine i nadalje biti najneuralgičnija tačka.«

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

AKTUELNI PROBLEM

Problem narodnih manjina prije rata nije se postavljao na način kao što se postavlja danas. Jer veći dio narodnih manjina u Srednjoj Evropi nije imao svoje nacionalne države. Poljaci su bili rasparčani između Austrije, Njemačke i Rusije, Česi i Slovaci između Austrije i Mađarske, pa borba tih naroda nije imala karakter današnjih borba narodnih manjina, već je to bila nacionalna borba za stvaranje svoje države ili borba za izvjesnu autonomiju u okviru države u kojoj su se ti narodi nalazili. Jedino oni narodi koji su imali nacionalnu državu i bili na njenim granicama ispoljavali su iredentističke težnje. Najjača i najpoznatija je bila borba Talijana u Austriji koji su otvoreno ispovijedali težnje da se otcijepi od Austrije i da se priključe Italiji.

Proklamiranjem prava samoodredjenja naroda i preuzimanjem međunarodnih obaveza za pravedan postupak s manjinama u novostvorenim državama, manjinsko pitanje je dobilo iza rata svu svoju aktuelnost. Iako je od 60 milijuna stanovnika Srednje Evrope koji su bili pod tuđom vlašću, došlo iza rata 40 milijuna u svoje nacionalne države, nacionalna borba nije izgubila ništa od svoje oštine. Štaviše, to je bio i razlog da se ona povede u užem, ali zato oštrijem opsegu, jer veći dio narodnih manjina imao je danas svoje nacionalne države.

Baš obzirom na manjine koje imaju svoje nacionalne države, danas je to pitanje najosjetljivija točka evropske politike. Naravno u onim krajevima gdje manjine graniče sa svojom nacionalnom državom kao na pr. Sudetski Nijemci, Poljaci u Njemačkoj, Mađari u Čehoslovačkoj itd., dok je pitanje onih manjina koje žive u dijaspori, kao na pr. Nijemci u Vojvodini ili Gradišćanski Hrvati u Njemačkoj manje osjetljivo budući da te manjine ne mogu ispoljavati iredentističke težnje, jer ne žive u teritorijalnom kontinuitetu sa svojim sunarodnjacima koji imaju svoju nacionalnu državu. Još manje se vodi briga o onima koji nemaju svoje nacionalne države, kao na pr. Lužički Srbi ili koji žive rastrkani kao Židovi.

Kada je iza rata osnovana institucija Kongresa narodnih manjina išlo se s pretpostavkom da je moguće na istim principima urediti položaj narodnih manjina u cijeloj Srednjoj Evropi. Manjine su davale obaveze državama u kojima su se nalazile da će se odreći iredentizma, a države bi bile imale sa svoje strane da garantiraju manjinama slobodan kulturni, gospodarski i nacionalni razvitak. Ali malo pomalo kako se Evropa idejno razjedinjavala, oružala i grupirala u saveze idejne i vojničke, ti principi su postajali iluzorni. Jer države koje su ulagale sve sile da se osiguraju i naoružaju, bilo za napad bilo za obranu, nisu mogle a da ne nastoje kako bi uklonile sve ono što bi moglo da im umanjí sigurnost ili što bi moglo da im posluži za napad. Utvrđujući granice na kojima su živjele narodne manjine — te države su nastojale da neutraliziraju svaku eventualnu štetu koju bi mogle te narodne manjine nanijeti njihovoj sigurnosti. Zato su manjine nastojali asimilirati ili iseliti ili ih na koji drugi način učiniti neškodljivima. Razumljivo je da je to izazivalo reakciju kod manjina kao i kod njihovih sunarodnjaka preko granice. S druge strane su države koje su imale svoje sunarodnjake preko granice pod tuđom državom nastojale te svoje sunarodnjake upotrebiti kao adut protiv te susjedne države, pa je na taj način potpuno nestalo onih principa o kojima se onako svečano raspravljalo pred 20 godina u Ženevi i u Parizu. Principi prava za sve narode podjednako, bili oni veliki ili mali, pogaženi su. Princip da svaki narod ili narodni dio ima pravo na nesmetani kulturni i nacionalni razvitak odbačen je skoro svuda u interesu ratnih priprema, a došlo se i dotle da su se neke eminentno nacionalističke države, kao na

Rumunjske manjine

I Rumunji postavljaju pitanje svojih manjina u drugim državama

Profesor g. Bratianu tretira u »Universulu« situaciju u Češkoslovačkoj u vezi sa zahtjevima sudetskih Nijemaca. Prema njegovom nazoru će se taj problem riješiti mirno i neće dovesti do rata, ali baš to rješenje će imati velikog odjeka u svima zemljama, gdje žive manje više kompaktne manjine. Nije isključena mogućnost, da će se u Rumunjskoj morati u ovoj ili onoj formi ponovo proučavati pitanje manjina, ali ujedno se ne smiju zaboraviti Rumunji, koji žive kao manjine u drugim zemljama. Kako je osnovan Generalni komesarijat za manjine u Rumuniji, isto tako će biti aktuelan problem osnivanja specijalne institucije, koja će se brinuti za situaciju rumunjskih manjina u inostranstvu.

Prema stranim podacima, koji prema nazoru profesora Bratianu imaju tendenciju da smanje te cifre, izvan Rumunjske žive Rumunji još u slijedećim zemljama:

Sovijska Unija	350—400.000
Bugarska	120.000
Grčka	100.000
Albanija	40.000
Jugoslavija	350.000
Mađarska	40.000
Češkoslovačka	15.000

Znatno broj Rumunja živi podalje na drugoj strani Atlantskog Okeana, ali na njih je kulturno-politički utjecaj Rumunije daleko slabiji, nego u državama koje graniče s Rumunjskom. U nekim od tih država Rumunji žive u kompaktnim masama kao na primjer u Sovjetskoj Uniji i Bugarskoj. U drugim zemljama sačinjavaju manja ostrva među domaćim stanovništvom, na primjer u Makedoniji i Pindskoj oblasti. Prema rumunjskim izvorima broj je Rumunja na strani znatno veći, nego na gornjoj tablici i iznosi 1.900.000 duša. Većina Rumunja u drugim zemljama žive u daleko nepovoljnijim prilikama, nego manjinske grupe u Rumunjskoj. I u prijateljskim i savezničkim zemljama proces odnarođivanja napreduje dosta brzo — kako tvrdi Bratianu, — te se tako već sada može računati s time, da će iduće pokolenje Rumunja u tuđini zaboraviti svoj jezik i svoje porijeklo. Nedavno je javljeno — nastavlja profesor Bratianu — da turska vlada namjerava da preduzme široki petogodišnji plan kolonizacije Turaka iz drugih zemalja u Turskoj. Rezervirano je oko četiri milijuna hektara zemlje, na kojoj će se kolonizirati nekih pola milijuna Turaka iz Rumunjske, isto toliko iz Jugoslavije i nekih milijun iz Bugarske. Taj proces nacionalne koncentracije se već ispoljio u Rumunjskoj, iz koje se sele dobri Turci u masama.

Turska je vlada — piše Bratianu — pronašla jedinstven način kako da riješi problem odnarođivanja Turaka, rasijanih po drugim državama. I Rumunjska treba da pretrese taj problem prije nego što pojedine grupe Rumunja u inostranstvu zaborave svoj jezik i pretupe se u tamošnje

stanovništvo, kao što se dogodilo Rumunijama u Istri i Moravskoj. U rumunjskoj je sada u toku proces osvajanja privrednih i kulturnih pozicija od strane Rumunja, ali često se ne misli na zamjenu elemenata, koje treba izbaciti iz tih pozicija; trebalo bi misliti na problem povratka onih inostranih Rumunja, kojima prijete opasnost asimilacije i gubitka nacionalnog karaktera. U današnjem vremenu nacionalnih imperijalizma bila bi to jedina forma »imperijalizma«, na koju bi Rumunjska mogla pomisliti.

RUMUNJI U ČIČARIJI

I Rumunji se sve više zanimaju ja svoje manjine u inozemstvu. Češće se piše i o istarskim Rumunijama — takozvanim Čičaricima, — koji su skoro potpuno asimilirani. Ti Rumunji su, živeći s Hrvatima, postali i po jeziku i po osjećajima Hrvati. Razumljivo je da im u posljednje vrijeme posvećuju pažnju i talijanske vlasti, kao i štampa, pa tako prilikom predavanja, kojega je održao rumunjski profesor Ispescu u riječkoj »Vedetta d'Italia« piše neki a. ch. o Rumunijama u Istri. On misli da ih ima preko 3.000 i kaže da se ima zahvaliti jedino pripojenju Istre Italiji da nisu ti Rumunji postali Hrvatima kao njihovi sunarodnjaci na Krku. Čudno je, međutim, da je službena Italija, koja se po pišćevu mišljenju tako zauzimala za istarske Rumunje, nabrojila prigodom popisa pučanstva 1921 god. — kada se posljednji put popisivalo pučanstvo i po narodnosti — samo nešto preko 1.600 Rumunja u Istri. Nastaje pitanje da li se pisac članka u »Vedetti« zabunio u svojim izlaganjima ili je pak službena Italija tada zatajila skoro polovicu Rumunja, kao što je bila zatajila toliko hiljada Hrvata i Slovenaca u Istri. Pisac je očevidno i inače slabo informiran o prilikama među Rumunijama u Istri. Istina je da je talijanska vlada 1919 god. (dakle prije dolaska fašista na vlast) bila u Sušnjevicu ustanovila dvojezičnu talijansko-rumunjsku školu, ali pisac bi morao znati da je fašistička školska reforma ukinula sve netalijanske škole.

Od svega »dobra« što je Italija iskazala istarskim Rumunijama je jedino to, što je ustanovila novu »rumunjsku« općinu Sušnjevicu koja je sastavljena od frakcija Boljunske općine Gradinje, Letaj i Sušnjevica od frakcija Plominjske općine Brdo, Jesenovič i Nova Vas, te frakcije Grobenik iz Pazinske općine, tako da su »željanski Rumunji ostali izvan toga kompleksa«.

Prvi komesar te nove općine je postao neki Andre Glavina, koji je bio, kako spominje pisac u »Vedetti«, uzgojen u talijanskom duhu i bio je najbolji suradnik vlasti u njezinoj težnji da bi Istri dala čim prije potpuni talijanski značaj.

Zahtjevi Nijemaca u Memelu

Nijemci u Memelu traže autonomiju

Memelsko područje s gradom Memelom (litavski Klajpeda) nalazi se na donjem toku Niemena. Memel je velika luka. Memelsko područje je bilo prije njemačko — pripadalo je provinciji Istočna Pruska — a od 1924 je kao autonomno područje dio Litve. Obasiže 2657 km² i broji oko 150.000 stanovnika. Oko 50% stanovnika su Nijemci, pa su posljednji događaji u Češkoslovačkoj imali utjecaja i na Nijemce u Memelu. Tako ovih dana javljaju listovi iz

Varšave da je njemačka manjina u Memelu stavila dalekosežne zahtjeve. Nijemci u Memelu — Litvi traže punu slobodu, povlačenje litavske vojske i litavskog redarstva iz Memelskog područja, priznanje zakonodavnih kompetencija memelskom području. Priznanje tih prava memelskim Nijemcima predstavljalo bi, prema mišljenju mjerodavnih varšavskih krugova, prvi korak za otcjepljenje Memela od Litve i prisajedinjenje Njemačkoj.

UZAJAMNE NJEMAČKO-POLJSKE OPTUŽBE

Memorandum poljske manjine u Njemačkoj i njemačke tužbe protiv Poljske

»Schlesische Zeitung« javlja da je posljednjih dana oduzeta legitimacija za prelazak granice čitavom nizu Nijemaca iz okruga Ribnik u Poljskoj. Do sada je poznato oko trideset takvih slučajeva. Mahom su po srijedi lica koja su bila zaposlena na njemačkoj strani i koja su sada izgubila posao, pošto ne mogu da prelaze granicu.

Havas javlja iz Berlina: Poljska liga u Njemačkoj uputila je ministru unutrašnjih poslova Reicha g. dr. Fricku memorandum u kome izlaže žalbe poljske manjine u Njemačkoj.

»Djennik Berlinski«, organ te lige, objavljuje taj memorandum i govori o prilikama poljske manjine u Njemačkoj, naročito u školskom pogledu.

pr. Njemačka, odrekle jednog dijela svojih sunarodnjaka u susjednoj državi u interesu posebnih ciljeva.

I tako se na tim pogaženim principima ocrtava sve teži i teži položaj onih ljudi

koji nisu mogli da budu obuhvaćeni u granice svoje nacionalne države, već su pred 20 godina — u interesu mira — prepušteni drugoj državi s nadom da će se s njima postupati pravedno i čovječno. — (p)

„SLOVANSKI PREHLED“

O HRVATIMA I SLOVENCIMA U ITALIJI I NJEMAČKOJ

U posljednjem broju praškog »Slovanskog Prehleda« pripočuje g. J. Vuga zanimljivi članak: Sudbina jugoslovenske manjine u današnjoj Njemačkoj i Italiji. U bivšoj Austriji je bio položaj znatno ljepši nego li u Italiji. Slovenci imaju svoje novine »Koroški Slovenec«, a Hrvati »Hrvatske novine«, koja oba lista izlaze u Beču. Slovenci imaju manje političke i narodne slobode nego li Hrvati u Gradišću. Hrvata imade u Gradišću 60.000, od kojih živi u Beču 15.000. U Mađarskoj ih imade još 30.000. Hrvati u Beču su dosta slabo organizirani a najbolje u Gradišću. Tu imadu 5 6 općina s hrvatskom većinom. Za rasula stare monarhije bilo je 50 crkvenih hrvatskih škola, a danah imade samo još 23 čisto hrvatskih, a 13 utrakvističkih pučkih škola, gdje imade ispod 70 posto hrvatske djece. Gdje imade samo 30 posto hrvatske djece tamo se podučava hrvatski jezik samo kao neobligatan predmet. Na srednjim, građanskim i učiteljskim školama nema obuke hrvatskog jezika niti kao neobligatni predmet. Hrvatsko kulturno društvo imade po svuda svoje podružnice, te se uspješno bori protiv njemačkih društava Deutscher Schulverein i Südmark.

Što se Italije tiče prilike su se toliko poboljšale te tamošnja vlada daje dozvolu mnogim emigrantima, da smiju posjetiti svoje domove. Obecava se da će dati prava slovenskoj manjini u pogledu kulturnog razvoja, no dosadašnji rezultat je samo izdavanje jednog crkvenog mjesečnika, koji pozivlje katolike na hodočašće franjevačkom samostanu na Svetoj Gori kraj Gorice.

KAKŠNO RUDNO BOGASTVO SE NAHAJA V ABESINJI

Pred kratkom se prinesli italijanski listi članek, u katerem je bilo opisano vse rudno bogastvo v Abesiniji. Podatke za ta članek so dali generalno nadzorništvo za rude, rudniški uradi (državnih in podržavljenih rudnikov) in privatna rudniška podjetja. Vse te informacije se nanašajo na ozemlje, ki je bilo dosedaj proučeno in pregledano in to v času od konca abesinske vojne pa do danes. V članku ni omenjeno koliko ozemlja je še ostalo, ki ga niso mogli še pregledati, ampak se samo pripominja, da se raziskavanja nadaljujejo.

Abesinska visoka planota izključuje možnost velikih petrolejskih ležišč. V Somali in abesinskem nižjem predelu raziskuje italijansko petrolejsko društvo AGIP. Premog so našli samo v majhnih količinah in po kvaliteti je najslabši (lignit). Sljudo so našli na dveh krajih, kar bi prišlo v poštev za industrijske svrhe.

Več vrednosti imajo ležišča solitra in to v rudnikih Dallol v Dankaliji. Za izkoriščanje se je prijavilo že več družb. Ugotovili so, da je železna ruda precej razširjena, a precizirati niso mogli obseg ležišč. Vsa najdišča železa, katera so dosedaj pregledali pa so brez posebnega pomena. Več se nadejajo glede zlata in platina. Toda do sedaj niso vsa ležišča pregledana in ni mogoče izreči ničesar točnega. V Eritreji so našli precej obširna ležišča, ki bi prišla v poštev za izkoriščanje. Omenjeno je ležišče bakrene rude v Eritreji. Nade, ki so jih imeli, da bodo našli baker v Harariju so se dosedaj izjalovile. Cin so našli v Somaliji. O drugih kovinah še niso našli nikakih sledu.

K temu bi le omenili, da je gotovo že pregledan velik del abes. ozemlja in da kakih velikih ležišč rude tudi nadalje ne bodo našli, ker so dela v teku teh zadnjih let v veliki meri že opravljena. S tem so se tudi precej omejile nade in upanje, da je Abesinija bogata na rudah, kar so pokazala dosedanja raziskavanja.

NOV PAPIRNATI DENAR V ITALIJANSKIH KOLONIJAH

Italijanska vlada je izdala poseben dekret, po katerem se bodo uvedlo v italijanske kolonije posebni papirnati bankovci po 1500, 1000 in 500 lir, ki jih bo izdala italijanska narodna banka. — Promet s temi bankovci bo dovoljen le v mejah italijanskih kolonij in bo promet zunaj njih z njimi prepovedan. — Vsakemu, ki bo prestopil meje kolonije, bodo ta denar na meji zamenjali. V dekretu, s katerim je bila uvedena ta novota, ni rečeno nič o tem, na kakšen način so te lire krite in kakšno je njih razmerje z ozirom na zlato podlagc. Ker pa je promet zunaj kolonij z njimi prepovedan, zglada da gre za nekako notranjo krajevno inflacijo, zlasti še, če se ozira na to, da je nominalna vrednost bankovcev zelo visoka. Imajo torej majhno vrednost.

